

Winsum

Nederland, Groningen, Winsum

Route lengte: ca. 5.0 km (ca. 6.700 stappen)

Duur van de route: ca. 1 uur en 20 minuten

Laatste update: 23 juli 2020

Overzicht

Omschrijving

Het is een dorp, maar het voelt als een ministadje: Winsum. Levendig en charmant. Twee bruggen verbinden de dorpsgedeelten Winsum en Obergum met elkaar en geven en passant een heerlijke blik over het kronkelende Winsumerdiep. Tel daarbij op de met stokrozen omzoomde dorps huisjes, twee fraaie kerken, twee molens die er op wonderige dagen lustig op los draaien en een paar fijne kroegen en je hebt een dorp waar je best zou willen blijven!

Tip: Wandel deze route via de gratis [ANWB Eropuit app](#). Zoek de route in de app via de filters. Onderweg zie je op het kaartje waar je bent, zo kun je niet verdwalen.

Adres van het startpunt

Route-informatie

Het Allermooiste dorp van Nederland!

In 2020 organiseerde de ANWB de verkiezing Het Allermooiste dorp van Nederland, waarbij 30.000 leden hun stem uitbrachten. Winsum belandde in de Top 5 en een deskundige jury verkoos het dorp als het Allermooiste van Nederland: *'Winsum is een dorp, maar heeft de voorzieningen van een kleine stad. Een levendig dorp met alle faciliteiten en een breed winkelaanbod. Op straat: bewoners in alle leeftijdsgroepen - allemaal vrolijk groetend - en wandelaars en fietsers. Geef ze eens ongelijk: heerlijke straatjes om door te dwalen, oude huizen met stokrozen tegen de gevel, twee (nog werkende) molens en een unieke kerk-met-trap. Of neem die pracht van een boogbrug over het Winsumerdiep met zicht op passerende bootjes en de voetbrug voor kroegtijgers.'*

Winsum is het allermooist en wel hierom:

- 1. Het Winsumerdiep en het haventje geven sjeu aan het dorp en lijmen de verschillende dorpsgedeelten (Winsum en Obergum) mooi aan elkaar.*
- 2. Je vindt in dit dorp een gelaagdheid in bouwstijlen: hereboerderijen uit de zeventiende en achttiende eeuw, een negentiende-eeuwse stationsstraat, Amsterdamse School-architectuur, moderne bungalows uit de periode na de Tweede Wereldoorlog.*
- 3. Het dorpsleven is écht, met een 'stads' winkelaanbod en goeie kroegen.*
- 4. Het centrum is gemoedelijk met die smalle straatjes waaraan een mix aan beeldbepalende gebouwen staat. Van bruggen en molens, tot kerken en dorpshuizen. 59 Rijksmonumenten en 4 Gemeentelijke monumenten. Alsjeblieft!*
- 5. De historische herberg met terras in het hart van het dorp: De Gouden Karper. Eén van de oudste van Nederland, met prachtig interieur.*

Routebeschrijving

Kom je met de trein? Vanaf Station Winsum loop je in twaalf minuten (ca 1 km) naar het startpunt van de route (via de Stationsweg, Hoofdstraat, Reindersstraat, Van Sytze mastraat en Wiepoo pad langs het Winsumerdiep.

1. Start bij Marenland Recreatie (Winsumerdiep 6). Volg het pad langs het water. Einde pad RA onder de brug door. Na de brug RA en talud op naar boven; op de brug RA. Na de brug 1e straat RA, Westerstraat, 2e straat LA, Kerkpad, voor de kerk links aanhouden.
2. 1e straat RA, Lijnbaan, einde straat RA, Hoofdstraat Obergum. 1e straat LA, Oosterstraat, 1e straat LA, Schoolstraat. Einde straat RA, Onderdendamsterweg. 1e straat RA, 't Hofje. Einde van 't Hofje LA en daarna RA, Nieuwstraat. Aan de rechterkant passeer je het Sjoelplein.
3. Nieuwstraat volgen tot Jeneverbrug. Verder over de brug en RD. 2e straat RA, Kerkstraat, loop langs de kerk. Einde straat RA, Hoofdstraat Winsum, 2e straat LA, Molenstraat. Einde straat RA, Hoofdstraat Winsum.
4. 1e straat RA, G. Reindersstraat. 2e straat RA, Wigbolt Ripperdastraat. 1e straat RA, Kloosterstraat. 1e straat LA, Regnerus Praediniusstraat.
5. 1e straat LA, Hoofdstraat Winsum, deze volgen tot op 'de Boog'. Loop terug en sla na de brug direct RA naar beneden naar het water. Volg het voetpad langs het water, onder de brug door en direct linksaf naar het startpunt van de route.

Winsum

Winsum bestaat eigenlijk uit twee wierden, met elk eigen kerken en molens. In Obergum loopt onder aan de wierde waarop de Sint Nicholaaskerk staat een gezellige winkelstraat. Deze is door De Boog verbonden met het zonnige Boogplein in Winsum. Hieraan ligt de Gouden Karper, een van de oudste herbergen van Nederland. Winsum is meer dan een dorp met mooie geveltjes, eeuwenoude kerken en molens, het lééft hier! Er zijn bruine cafés, terrassen langs het water, restaurants en een breed winkelaanbod. Het heeft stadse allure – niet voor niets brandden de Groningers het in 1581 plat om te grote ambities in de kiem te smoren. In April is de Poffertdag en kun je de beste poffert uit de omgeving proeven. Op de jaarlijkse Baistemaart op de derde maandag van oktober kun je groot- en kleinvee bewonderen, maar ook lokale

producten kopen. Leuk om mee naar huis te nemen: een stuk Winsumer boogkaas, een fles(je) Winsumer boogje (gedistilleerd) of een poffert (een Groningse tulband).

Winsum

Winsum bestaat eigenlijk uit twee wierden, met elk eigen kerken en molens. In Obergum loopt onder aan de wierde waarop de Sint Nicholaaskerk staat een gezellige winkelstraat. Deze is door De Boog verbonden met het zonnige Boogplein in Winsum. Hieraan ligt de Gouden Karper, een van de oudste herbergen van Nederland. Winsum is meer dan een dorp met mooie geveltjes, eeuwenoude kerken en molens, het lééft hier! Er zijn bruine cafés, terrassen langs het water, restaurants en een breed winkelaanbod. Het heeft stadse allure – niet voor niets brandden de Groningers het in 1581 plat om te grote ambities in de kiem te smoren. In April is de Poffertdag en kun je de beste poffert uit de omgeving proeven. Op de jaarlijkse Baistemaart op de derde maandag van oktober kun je groot- en kleinvee bewonderen, maar ook lokale producten kopen. Leuk om mee naar huis te nemen: een stuk Winsumer boogkaas, een fles(je) Winsumer boogje (gedistilleerd) of een poffert (een Groningse tulband).

Winsumerdiep

Dit water vormt de grens tussen Winsum en Obergum. Het Winsumerdiep is een overblijfsel van de Delf, die waarschijnlijk al voor het jaar 1000 werd gegraven van Delfzijl naar Winsum. De naam komt van 'delven', een ander woord voor 'graven'. Al eeuwenlang is het Winsumerdiep verbonden met het Reitdiep, de waterweg die de stad Groningen met Zoutkamp en de zee verbond. Het werd gebruikt voor de afwatering en voor handel vanuit en door Winsum. Ook nu nog draagt het Winsumerdiep bij aan de waterafvoer. Het is daarnaast heerlijk water om op te varen en in goede winters wordt er druk op geschaatst.

Oude winkelstraat

Beide kanten van het tweelingdorp hadden hun eigen winkelgebied. Hier in Obergum bruisten zowel de Westerstraat als de in het verlengde ervan liggende Oosterstraat van de winkeltjes. Daar zijn nu nog maar een paar van over, waaronder een chocolaterie. Aan de raamverdeling van veel panden kun je zien dat het vroeger winkels waren. In 1813 wordt voor het eerst melding gemaakt van een huissynagoge op huisnummer 21, de oudste synagoge van Winsum.

Kerk Obergum

In eerste instantie stond hij vrij van het schip. Later is de toren met de kerk verbonden. Het uurwerk in de toren is gemaakt in de zeventiende eeuw. Aan de binnenkant van de kerk is een preekstoel te zien in Lodewijk XV-stijl met wapens van de belangrijke families Van Nyeveen, Sichterman en Vinkers (1780), een eenvoudige avondmaaltafel (1790) en een herenbank (eind achttiende eeuw). Helaas zijn zowel het gebouw zelf als de inventaris ernstig geschonden. Door verwaarlozing in het verleden, maar ook dankzij een 'restauratie' waarmee in 1964 is begonnen. De kerk is in 1969 overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken die een restauratie liet uitvoeren in 1970.

Ossengang

Rond de wierde van Obergum loopt een zogenoemde ossengang. Deze weg omsloot vroeger de voet van een wierde en werd gebruikt om met het vee naar het eigen huis te lopen. Bij slechts een handvol wierden is de ossengang nog net als vroeger. De bekendste ossengang is die van het dorp Leermens. Een typisch Gronings gezegde verwijst hiernaar. Als iemand 'om Leermens is gekomen' dan heeft hij de zaken van alle kanten bekeken.

Armenhuis

Het wit met gele huis dat nu Dinghkum heet was vroeger een armenhuis. Het werd in 1863 door de gemeente Winsum gebouwd als een 'gesticht voor hulpbetoon en werkverschaffing'. Bij de bouw werd waarschijnlijk materiaal gebruikt van de afgebroken borg De Brake, die een stuk verderop aan de andere kant van het Winsumerdiep stond. Tegenover het armenhuis is een winkelcentrum gebouwd; de architect heeft voor het ontwerp vast en zeker naar Dinghkum gekeken.

Synagoge

Deze voormalige synagoge werd in de 19e eeuw gebouwd en had jarenlang een regionale functie, net als de buiten het dorp aangelegde Joodse begraafplaats. De zogenoemde sjoel was traditioneel ingericht, inclusief vrouwengalerij en mikwe, een religieus bad. Het mikwe is een belangrijk reinigingsritueel in het

jodendom en betekent letterlijk 'levendig water'. De synagoge werd in 1934 gesloten en dertig jaar later ingrijpend verbouwd. Bij de restauratie in 2011 zijn het oorspronkelijke tongewelf en de vrouwengalerij hersteld en is het mikwe zichtbaar gemaakt onder een glazen plaat in de vloer.

Jeneverbrug

Overal waar water door bewoond Groningen stroomt, zijn hoogholtjes. Dit zijn vaste voetbruggen die zo hoog zijn dat schepen er met enig gemak onderdoor kunnen varen. De brug is vaak zo steil dat de opgang een trap is of op zijn minst is voorzien van dwarslatten. Ook de Jeneverbrug is zo'n hoogholtje. Het verhaal gaat dat de brug zijn naam dankt aan de cafégangsters die de andere kant van het tweelingdorp bezochten om daar ongeneerd flink wat borreltjes te drinken.

Molen De Vriendschap

De twee molens van het dorp staan allebei in Winsum en ook nog behoorlijk dicht bij elkaar. De Vriendschap is een koren- en pelmolen. Met een pelmolen wordt gerst tot gort gepeld door het kaf van de graankorrel te scheiden. Lange tijd was gort in Nederland een veel gegeten maaltijdbasis. De gepelde korrels moesten eerst twaalf uur weken en vervolgens een uur worden gekookt. Dat is nog eens wat anders dan de snelkookrijst van nu. De Vriendschap is een achtkantige stellingmolen die oorspronkelijk gebouwd werd in Mensingeweer (1785), maar in 1801 verplaatst werd naar Winsum. Als de wieken draaien en op zaterdag van 10.30 – 17.00 uur kun je de molen bezoeken.

Jacobijnenhuis

Het Jacobijnenhuis op de hoek van de Havenstraat en Hoofdstraat Winsum stamt grotendeels uit de 17e eeuw, maar delen ervan zijn veel ouder. Mogelijk maakte het huis deel uit van het Winsumer Dominicanenklooster. Tijdens de restauratie in 2003 zijn er in de zuidmuur stukken van zeven middeleeuwse kloostervensters gevonden. Waar de kerk en kloostergebouwen precies hebben gestaan is onbekend. Feit is wel dat er in 2001 bij de aanleg van nieuwe riolering in de Molenstraat resten en skeletten zijn opgegraven. In 1949 werden hier ook al botten en een stuk muurfundering gevonden. Het Dominicanenklooster in Winsum werd in 1276 gesticht en heeft er tot ongeveer 1581 gestaan. Dat de dominicanen zich juist hier vestigden zegt iets over het stedelijke karakter van Winsum. In 1308 schonk de prefect van Groningen zelfs een huis met grond aan het klooster. Dit was het begin van het Jacobijnerklooster in de stad, een dochterklooster van het klooster in Winsum.

Molen De Ster

De Ster is in 1851 gebouwd als opvolger van een standerdmolen, die al van voor 1628 dateerde. Stroomlijnneuzen kreeg de molen in 1933 maar in 1938 ging het mis tijdens het pellen: het hekwerk brak van een roede. Ook bij het oprukken van de Duitse troepen in 1940 liep de molen schade op. Ondanks de opgelopen schade werd er tijdens de oorlog en mogelijk daarna met de molen elektriciteit opgewekt. Na 1961 werd hij mooi gerestaureerd. Soms is de molen op zondagen of door-de-week op afspraak te bezoeken (tel. 06-30663137 of 0595-442897).

Voormalig gemeentehuis

Ooit was dit statige pand in eigendom van de plaatselijke notaris mr. C. de Ranitz. Sinds 1942 is het gebouw in gebruik als gemeentehuis van Winsum. Sinds 1995 grenst aan het oude pand een nieuw gedeelte. Het ontwerp hiervoor werd gemaakt door architectenbureau Karelse van der Meer uit Groningen. In het oude gemeentehuis zijn onder meer het college en de bestuursstaf ondergebracht. De centrale balie, vakafdelingen en de raadzaal bevinden zich in het moderne gedeelte. Tegenwoordig is in het gebouw een kinderboekenmuseum gevestigd.

De Boog

Lange tijd waren Winsum en Obergum met elkaar verbonden door een houten ophaalbrug. In 1808 was het tijd voor een modernere oplossing. 63.000 bakstenen en 110 vaatjes cement later was De Boog een feit. Op 10 mei 1940 werd De Boog opgeblazen in een poging om de Duitsers tegen te houden. Het mocht niet baten: vijf dagen later capituleerde Nederland en de brug werd al kort daarna herbouwd. Een herinneringssteen in de woning aan de brug herdenkt het einde van de oorspronkelijke stenen brug. Vanaf De Boog heb je een prachtig uitzicht over het Winsumerdiep.

Fout in route ontdekt?

Geef het door op anwb.nl/foutinroute

De ANWB kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor (in)directe gevolgen van eventuele onjuistheden binnen deze routebeschrijving, ook niet wanneer de ANWB hiervan op de hoogte is gesteld.

Geef je mening